

Рецензия от

От: Доц. Д-р Жанет Кирилова Николова, доктор

Катедра по Консервативно Зъболечение,

Факултет по Дентална Медицина,

МУ –София, член на научно жури съгласно заповед №Р-109-247/09 .06.2021 на ректора на МУ „ Проф. д-р Параскев Стоянов“ -Варна

Относно: Дисертационен труд на тема „Сравняване на методи за лечение на хронични периапикални възпалителни заболявания” за присъждане на образователна и научна степен **„доктор”** по докторска програма „Терапевтична дентална медицина“, в професионално направление 7.2. Дентална Медицина, област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт.

Автор: д-р Деница Георгиева Занева-Христова, докторант на самостоятелна подготовка към катедра „ Консервативно зъболечение и орална патология“ към Факултет по Дентална медицина на Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна.

Научен ръководител: Доц. д-р Цветелина Борисова-Папанчева, дм.

1.Общо представяне на процедурата и докторанта

Представеният комплект материали на хартиен носител е пълен в съответствие с в съответствие с Процедура за придобиване на ОНС „доктор“ в МУ – Варна.

Докторантката е приложила 3 публикувани статии и 2 участия в научни форуми с доклади във връзка с дисертационния труд.

2.Кратки биографични данни на докторанта

д-р Деница Георгиева Занева-Христова е завършила средното си образование в МГ“Д-р Петър Берон“ във Варна през 2010 година и 2016 висшето си образование в МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов“ Варна, Факултет по дентална медицина. От октомври 2016 е асистент към катедрата по „Консервативно зъболечение и орална патология“ към МУ Варна, ФДМ. А от 16.07.2018 д-р Деница Георгиева Занева-Христова е докторант на самостоятелна форма на обучение. Докторантката ползва английски и руски език.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Хроничните периапикални възпалителни заболявания се откриват често след проведено ендодонтско лечение (30-40% и повече според различни изследвания). Лечението им е трудно, изисква значително клинично време, специфични клинични умения и апаратура. Както отбелязва и д-р Занева-Христова от значение за лечението им е отстраняването на микроорганизмите в сложното ендодонтско пространство и недопускане на допълнителна реинфекция, свързано с множествени посещения в денталната практик и недобра изолация на оперативното поле. Изясняване на въпроса -едноетапно или многоетапно лечение на хроничните периапикални възпалителни заболявания, с или без междинна вложка е дискутиран и изследван в литературата въпрос.

Представеният дисертационен труд съдържа 185 стандартни страници и е онагледен с 46 таблици и 96 фигури. Структуриран е правилно и съдържа раздели като въведение; литературен обзор; цел и задачи, материали и методи; резултати и обсъждане, изводи; основни приноси; публикации и съобщения във връзка дисертационния труд. Библиографията се състои от 199 източника, от които 6 на кирилица и 193 на латиница, от които в 54.8% са от последните 10 години.

4.Познаване на проблема

Въведението е върху 1 страница и въвежда в проблема.

Литературният обзор е от 47 страници. Разгледани са: лечението на хронични апикални периодонтити по едноетапен метод и използваните медикаменти; лечение на хронични апикални периодонтити по многоетапен метод и използваните материали; съпоставка между двата метода на лечение; данните от микробиологично изследване на корено-каналното съдържимо при зъби, диагностицирани с хроничен апикален периодонтит; постоперативна болка; контрол на резултатите на оздравителния процес при едноетапен и многоетапен метод; значение на СВСТ за диагностициране на хроничния апикален периодонтит(ХАП) и проследяване на оздравителния процес.

Като резултат от анализа на литературата д-р Занева-Христова аналитично извежда нерешените проблеми и си поставя за цел съпоставяне

на методите за лечение на хронични периодонтити и сравняване и изследване ефективността на различните материали, използвани за лечението им. Поставените задачи са 5 и са напълно достатъчни за постигането на целта на дисертационната разработка.

5. Методика на изследването

Материали и методи са написани на 17 страници. Материалите са описани подробно. Проведено е анкетно проучване с 80 лекари по дентална медицина и 71 пациенти, както и клинично изследване на 97 пациенти. Методиките за всяка отделна задача са представени детайлно. Използвани са съвременни методики за микробиологично изследване, СВСТ и др. В тази част материалът е онагледен със собствените материали и постановки за провеждане на изследванията.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Резултати и обсъждане са написани върху 77 страници. Резултатите са описани подробно, онагледени с фигури и таблици. Осъждането следва резултатите от всяка задача. Изводите са обособени отделно в две страници.

Задача 1. Анкетирани са лекари по дентална медицина в 83.75% предпочитат многоетапно лечение на ХАП. В 68.66% от случаите лекарите по дентална медицина прилагат калциево хидроксидна медикаментозна вложка, а в 29.85% случаи комбинират калциево-хидроксидна вложка с йодоформ, или индекстол или хлорхексидин или натриев хипохлорид. Времето на експозиция на вложката също варира. Лекарите по дентална медицина прилагат различни иригационни протоколи и само 31.25% от анкетираните добавят хлорхексидин за обработка на корено-каналното пространство. Като усложнения се отчитат в 38.75% от случаите екзацербации и болка. Анкетните данни показват обаче, че в 26,75% от анкетираните не изолират адекватно оперативното поле. Предпочитана е по-малка (33.75%) или равна на 2.5% (26.25%) концентрация на натриевия хипохлорид, а използваното количество е или по-малко от 5 мм³(42.5%) или между 5-10 мм³(32.5%).

Относно постоперативната чувствителност на лекуваните зъби се установява по изразена болкова симптоматика при пациентите лекувани многоетапно и с аплициране на временна вложка.

Обособени са 6 извода.

Задача 2. Изследване на лечението на ХАП по едносеансов метод. Д-р Занева-Христова установява в големи количества при 61.29% от изследваните *Enterococcus faecalis*(потвърдителен принос); в 12.90% от случаите наличие на

Candida albicans; в 6.5% от случаите смесена флора; в 16.1% няма инфекция. След проведената в един сеанс медикаментозна обработка на кореновите канали в 96.77% не се установяват микроорганизми (при тази методика на микробиологично изследване). Резултатите са статистически значими. А след контролния период има статистически достоверно намаляване на големината на периапикалните изменения. д-р Занева-Христова доказва, че едноетапното лечение на ХАП дава статистически значими резултати, но при спазване на иригационен протокол и адекватна изолация на оперативното поле.

Задача 3. Изследване на лечението на ХАП по многосеансов метод, апликация от калциево хидроксиден препарат с продължителност една седмица. По избраните критерии успеваемостта е 50%. Д-р Занева-Христова също установява в големи количества при 75% от изследваните *Enterococcus faecalis* (потвърдителен принос); в 5% от изследваните няма инфекция. След вложка от калциево-хидроксиден препарат в кореновите канали в 100% не се установяват микроорганизми (при тази методика на микробиологично изследване). Относно постоперативната чувствителност след поставяне на вложката пациентите съобщават за болка.

Задача 4. Изследване на лечението на ХАП по многосеансов метод, но без апликация на медикамент със сух тупфер и продължителност една седмица. Д-р Занева-Христова също установява в големи количества от изследваните *Enterococcus faecalis* (потвърдителен принос); След една седмица без вложка в кореновите канали в 100% не се установяват микроорганизми (при тази методика на микробиологично изследване). Не се установяват задоволителни резултати.

Задача 5. Изследване на лечението на ХАП по многосеансов метод и допълнителна промивка с разтвор на хлорхексидин. Д-р Занева-Христова установява в големи количества от изследваните *Enterococcus faecalis* (потвърдителен принос).

Авторката доказва, че едноетапно лечение на ХАП успешно повлиява възпалителните изменения периапикално. Задачи 2,3,4 и 5 завършват с 6 извода.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Обособени са 2 приноса с оригинален характер и 3 с потвърдителен характер. Намирам така проведеното клинично изследване за важно, въпреки че срока на проследяване от шест месеца. Приемам и трите потвърдителни приноса на дисертационния труд. Доказано е наличието на големи количества предимно (10^5) *Enterococcus faecalis*, при зъби с хронични периапикални

възпалителни заболявания. Потвърдена е ефективността на разтвори от натриев хипохлорид и хлорхексидин в лечението на ХАП. Авторката доказва, че едносеансово лечение на зъби с хронични периапикални възпалителни заболявания дава добри лечебни резултати.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Основни части от дисертационния труд на д-р Занева-Христова са публикувани в три оригинални статии (в две, от които е самостоятелен автор), както и два доклада в научни форуми. Обемът на статиите и докладите във връзка с дисертационния труд е напълно достатъчен.

9. Лично участие на докторантката

Д-р Занева-Христова Тодорова е водещ автор в направените изследвания, което подчертава личния принос на докторантката. По някои от задачите е работено с колаборанти, което показва умението на д-р Занева-Христова да работи в екип.

10. Автореферат

Съдържанието и качеството на автореферата, със заключение е направено в 68 страници и отговаря на изискванията. Отразява основните резултати, изводи и приноси постигнати в дисертацията.

11. Лични впечатления

Д-р Деница Георгиева Занева-Христова е извършила обем дейност, резултатът, от която е представения дисертационен труд. Резултатите са представени подробно.

12. Критични забележки и препоръки

Работата има някои технически пропуски като: оформянето на библиографската справка; оформянето на обзора би следвало да има по-логично изложение; техническото оформление на статистическите данни би било по-лесно разбираемо, ако се представи в табличен вид, а не като директни данни от компютърната програма. Независимо от това обема на дисертационната разработка е достатъчен и е принос в лечението на хронични периапикални възпалителни заболявания.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Д-р Деница Георгиева Занева-Христова отчита познанията на общо практикуващите лекари по дентална медицина във връзка с лечението на

хроничните периапикални възпалителни заболявания. Приносите от настоящият труд са важни за ежедневната практика на лекарите по дентална медицина. Вероятно серия от лекции, семинари, печатни материали(практическо ръководство, монография или студия) и прочие би било е насока за актуализиране на познанията на студентите, специализантите и лекарите по дентална медицина в тази насока.

Изводите от направените изследванията от д-р Занева-Христова могат да послужат за по-нататъшни изследвания.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички на* изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ). Представените материали и дисертационни резултати съответстват на специфичните изисквания на МУ – Варна.

Дисертационният труд показва, че докторантката д-р Деница Георгиева Занева-Христова притежава теоретични знания и професионални умения по научна специалност „Терапевтична дентална медицина“, в професионално направление 7.2. Дентална Медицина, област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’* на д-р Деница Георгиева Занева-Христова в докторска програма по „Терапевтична дентална медицина“, в професионално направление 7.2. Дентална Медицина, област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт.

18.08.2021 г.

гр.София

Доц.д-р Жанет Кирилова, дм